

821.512.122  
X-16

КАЗАКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ

«ҒЫЛЫМ ОРДАСЫ» РМЖ ҒЫЛЫМИ КІТАПХАНА



120239  
«ХАКІМ АБАЙ ДАНАЛЫҒЫ»

Абай Құнанбайұлының

170 жылдығына арналған

дөңгелек үстел материалдары

15 қазан 2015 ж.

КАЙТАРУ МЕРЗІМІНІҢ  
БАҚЫЛАУ ҚАҒАЗЫ  
КОНТРОЛЬНҒЫ ЛИСТОК  
СРОКОВ ВОЗВРАТА

Кітап көрсетілген мерзімнен кешіктірілмей қайтарулы керек		
Книга должна быть возвращена не позднее указанного здесь срока	27.04.16	08993/69
	29.04.16	2810/100
	28	

Алматы 2015



821.512.122(063)

ӘОЖ 821.512.122.0(063)  
ҚБЖ 83.3(5 Қаз)  
Х-16

Бас редактор Кәрібжанова Р.О.  
Жауапты редактор К.Е. Қаймақбаева

Конференция материалдарын баспаға әзірлегендер  
К.М. Жаркымбаева, Г.М. Абиқова

Х-16 «Хакім Абай даналығы» атты Абай Құнанбайұлының  
170 жылдығына арналған дөңгелек үстел материалдары /  
Жауапты редактор К.Қаймақбаева. – Алматы: «Ғылым  
ордасы» 2015. - 204 б.

ISBN 978-601-7815-04-2

ӘОЖ 821.512.122.0(063)  
ҚБЖ 83.3(5 Қаз)

Сыйға алғанды

ISBN 978-601-7815-04-2

Қазақстан Республикасы  
Білім және ғылым министрлігі  
Ғылым комитеті  
«Ғылым ордасы» РМҚК  
Ғылыми кітапхана

© «Ғылым ордасы» РМҚК  
Ғылыми кітапханасы 2015

## МАЗМҮНІ

Кәрібжанова Р. О. АЛҒЫ СӨЗ.....	4
Жұртбай Т. “Кемшілігі ар жерден көрініп тұрау...” (Абайөлеңдерінің текстологиясы туралы).....	10
Шойынбет Ж. Абайдың дүниетанымына көзқарас.....	42
Махат Д.А. Кеңестік тоталитарлық жүйенің цұлы Абай мұрасына шабуылы.....	46
Қарабай С. Абай – ұлттың ұлы ұстазы.....	49
Серікбай Қ. «Қозы Көрпеш – Баян сұлу» жырының Абай нұсқасы.....	54
Әуесбаева П.Т. Орталық Мемлекеттік музей қорында сақталған Абай шығармалары жөнінде бірер сөз.....	65
Саттаров Сейіт-Омар. Абай жалғыз деп кім айтты.....	72
Холид ас Сайд Мұхаммад Ғаним. Абай шығармаларының діни және әлеуметтік жағы.....	87
Жаннақова Н. Абай – төбе би, заңгер.....	97
Оразова Р.Қ. Абай және араб дебуеті.....	102
Әбжет Б. Қазақ даласындағы Ясауи мен Абай мектебінің дәстүрлі жалғасы.....	106
Елесбай Н. Абай туралы әңгімелер.....	112
Қопабаева Р.О. Абай тавылымының жастарды тәрбиелеудегі рөлі.....	125
Шойынбет В. Абайтандың жаңа белесі.....	131
Ақжігітова Х. М. «Біздің Абай» электронды кітапханасы.....	135
Ақжигитов В.А., Баби А.А. Қуатты ойдан құралы.....	139
Күрманбаева Г.Қ. Абайдың әкесі Құнанбай қажы турасында.....	148
Әшімова С.Ә. Абайдың тұңғыш кітабы.....	152
Манжибаева Ж. Абай: сурек өлкетану дереккөздерінде.....	160
Момышева А. Человек и его нравственные качества в творчестве Абая Кунбаева.....	181
Бегімбаева А. Алаш зиялылары және Абай.....	185
Игілікова С.И. Ғылыми кітапхана қорындағы Абай Құнанбайұлының мұралары.....	196



*Асса да бірі алпыстан, бірі елден,  
Кешікпей екі ұл туды екеуінен.  
Қайраты да, нұры да қайпаған жан,  
Көрмейсің бе құрметтеп қыз беруден?*

Бұл сияқты жыр жолдарынан да Абайдың тағамшыл, ойлы, қайратты, нұрлы поэзиясының биік деңгейі ерекше көз тартатындай.

Абайдың «Қозы Көрпеш-Баян сұлу» жырының қолжазбасын Семей, Омбы қалаларына өз қолымен жіберуіне айғақ боларлықтай жанама құжаттар да кездеседі. Мәселен, Семей статистикалық комитеті хатшысының 1882 жылы жазылған мына бір дерегі осының айқын дәлелі. Онда қазақтың аңыз, ертегілерін жинастыру үшін орысша, мұсылманша сауатты, аймақтың өткен тарихы мен халық әдебиетін тәуір білетін бірден-бір кісі ретінде Абайдың есімін атай келе былай дейді: «*К крайнему моему сожалению, я не могу оказать содействие отделу в сборе местных киргизских сказок по незнанию киргизского языка, так и по недостатку времени. Полагаю, что в этом отношении для отдела мог бы полезен Ибрагим Кунанбаевич Ускенбаев (управитель Мукурской волости Семипалатинского уезда), весьма развитый киргиз, умеющий притом писать по русски достаточно связно*»<sup>13</sup>. Бұдан шығатын қорытынды – 1882 жылдың бөдерінде аталған қоғам Абайға ауыз әдебиетін жинастыру жөнінде ұсыныс жасаған болса, онда ақынның сол бірер жыл көлемінде «Қозы Көрпеш-Баян сұлу» жырының тәуір нұсқасын тауып, мәтінді жаңғыртып, эпос сюжетін өзге ұлтқа көркемдік тұрғыдан жоғары деңгейде таныстыру мақсатына бар ынтасын салып кіріскені күмәнсіз. Яғни 1884 жылы Семей арқылы Омбы қаласына жеткен «Қозы Көрпеш-Баян сұлу» жырының нұсқасын тың тенеулермен, тосын көріністермен толықтыра түрлендіріп, эпостың стилін жазба әдебиет үлгілеріне бір табан жақындатқан Абай және оның ақындық айналасы екені айдан анық.

<sup>13</sup> Байғалиев Б. Абай өмірбаяны архив деректерінде. Алматы, Арыс баспасы, 2001. 36-б.

Тағы бір орнықты дәлел, Томскіден табылған «Қозы Көрпеш – Баян қыз» нұсқасының қолжазбасы мен Абайдың өз қолымен жазылған «Қазақтың түбі қайдан шыққандығы туралы біраз сөз» атты жалғыз дана зерттеу мақаласының жазу өрнегі, каллиграфиялық сын-сипаттары, қолтаңбалардың біртектілігі жағынан толықтай сәйкес келді. Екі қолжазбаның да он жақ шекесіне орысша уақыт мезгілі белгіленген. «Жаңа закон» елөнінің де Абайдікі екендігі дау тудырмастай. Бірақ бұл мәселені жеке тақырып деңгейінде талдаған жөн шығар.

Сөз соңында атап өтеріміз, Томск қаласындағы Потанин қорынан табылған «Қозы Көрпеш – Баян қыз» жырының голық мәтіні 2007 жылы «Бабалар сөзі» 100 томдық сериясы аясында жарық көрді. Мәтінді баспаға әзірлеу барысында эпостың 2002 жылғы ғылыми басылымымен қатар Омбы қаласының мұрағат қорынан Әлкей Марғұлан (1959) тапқан түпнұсқаның фотокошірмесі салыстырыла пайдаланылды.

#### ОРТАЛЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МҰЗЕЙ ҚОРЫНДА САҚТАЛҒАН АБАЙ ШЫҒАРМАЛАРЫ ЖӨНІНДЕ БІРЕР СӨЗ

ӘОЖ 069(574К)+821.512.122

*Әуесбаева Пакизат Теңізбайқызы,  
М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және  
өнер институтының жетекші ғылыми  
қызметкері, филол.ғ.к., доцент*

ҚР Орталық Мемлекеттік музей қорында қазақ халқының рухани мәдениетінің асыл мұраларына жататын көне қолжазбалар мен сирек басылмалардың 410-нан астам түрі сақталған.

Қазақ халқының данышпан ұлы, ұлы ақыны Абайдың шығармалары – қазақ ұлтының рухани болмысындағы



шоқтығы биік, қайталанбас дара туынды. Абайдың шығармаларын оқу, білу, тану - берісі қазақ баласы үшін, арысы, иісі түрік ұрпақтары үшін тарихи борыш. Абайдың ой-толғамдары айрықша бітім болмысты, өресі биік, өрісі кең табиғат деп білеміз.

Ұлы Абайдың өз қолымен жазған шығармалары түгелдей дерлік бізге ұласып жетпеді, шығармаларының бірі - түпнұсқа (аса сирек), екіншісі, қолжазбалық көшірмелер мен басылғандық нұсқалар және үшіншісі, ауызша таралған нұсқалар. Абайтануда, Абайдың шығармаларын кешенді зерттеуде оның өз қолымен жазған қолжазбаларын іздестіру, табу, анықтау жұмыстары әлі де үздіксіз жалғасуда. Бұл жұмысты алдымен Әлихан Бөкейханов, Мұхтар Әуезов бастап, кейінірек Әлкей Марғұлан, Әбусағит Жиреншин жалғастырған еді.

Қолжазбалардың ішіндегі ерекше біререйі - Мұхтар Әуезовтің тауып алған асыл мұрасы, Абайдікі деп айтатын бір ғана қолжазба ҚР Мемлекеттік Орталық музейінде сақталған. Ол - «Біраз сөз қазақтың түбі қайдан шыққандығы туралы» деген туындысы. Абай бұл тарихи зерттеуін қазақ халқының шығу тегіне арнап жазған. Сол замандағы көптеген тарихи деректер мен шежірешілдердің еңбектерінен мәлімет жинастырып, көп уақыт бойы зерделеп, тұжырымдаған біререйі ері салмақты еңбек. Бұл қолжазбаның мәтіні қазақ тілінде араб жазуымен, үлкен әріптермен, қара қарындашпен 4 параққа (яғни 8 бет) жазылған. Қағазы (қағаз өндірісі орыстың «Успенский фабрикасы №7») қалыңырақ, 22x32 см өлшемді, ақшыл сұрғылт түсті. Әрбір парақтың орта тұсы жыртылып, кішігірім тесікше пайда болған. Қолжазбаның 1-парағының сол жақ бұрышы жыртық, 4-парақтың сол жақ төменгі бұрышы жыртылған. Түпнұсқа қазір ҚР Мемлекеттік Орталық музейінің (ҚР MOM) сирек кездесетін қолжазба қорында сақтаулы. Оның түсімі кітаптағы тіркеу нөмірі: ҚР MOM КП 17569.

Көптеген зерттеушілер бұл қолжазбаны «Абайдың өзінікі» деп қарастырады. Аталмыш қолжазбаның қара қарындашпен

жазылғандығы да басты назарды аудартады. Өйткені Абай өз шығармаларының денін қара қарындашпен жазған екен. Бұл жайтты Абайдың ұлы Тұрағұлдың (1875-1934 жж.) естелігі де растайды. Сондай-ақ бұл қолжазбаның жазу үлгісі Абайдың әдеби хатшысы болған, оның шығармаларын көшіріп жазушы Мүрсейіт Бікіұлы және Тұрағұл Абайұлының қолжазбаларындағы жазу ерекшеліктеріне мүлдем ұқсамайтындығы анықталды.

Сондай-ақ, ҚР Орталық Мемлекеттік музей қорында Абай шығармалары жинақталған үш қолжазба сақталған. Олар: 1. Мүрсейіт Бікіұлының қолжазбасы. КП 2705. Қолжазба 160 беттен тұрады. Соңғы беттері нөмірленбеген. Мұқабасы ескі қара қағаз жапсырылған, картоннан жасалған, соңғы мұқабә бетінің жартысы жоқ, оқушы дәптерінің беттері қолмен түптелген, беттері түбінен ажырап, шашырап жүр. Мұқабаның ішкі бетінде «Рукопись Мурсейта Беккина» деген жазуы бар ақ қағаз жапсырылған. Кейбір беттеріне мағынасыз сөздер жазылып, шимайланған. Бұл қолжазба Абай Құнанбаевтың 80-ге жуық өлеңдер жинағының Мүрсейіт Бікіұлы көшірген нұсқасы болып табылады. «Сабалқ», «Ескендір», «Масұт» дастандары, «Қартайдық», қайғы ойладық, ұйқы сергек», «Сабырсыз, арсыз, еріншек», «Ғылым таппай мақтанба», т.б. өлеңдері және 10 мысал өлеңдері, санының ауысуымен берілген 17 қара сөзі және Абылай ханның туылып, хан болып, ел билеген кезеңдерін суреттейтін жыр енген. Қолжазбаның бастапқы екі беті жоқ, 3-беттен басталады. 3-18 бет аралығы қазақша сандармен, ал өлеңдері арабша сандармен белгіленіп, 3-119 бет аралығын қамтиды. Ал соңғы 33 бет тіпті нөмірленбеген. 104-беттен соң, 4 бет жоқ. 18-беттен соң 19, 20-беттер жоқ. 40-беттен соң 56-бетке дейінгі аралықтағы беттер жоқ. Мәтін қарындашпен, қара, көк сиямен жазылған.

2. Тұрағұл Абайұлы (Ибрагимов) (1875-1934 жж.). Аталмыш қорда Тұрағұл Абайұлының (1875-1934 жж.) 1925-1927 жылдары жазған «Қазақтың атақты ақыны Абай Құнанбайұлы» атты қолжазбасы (КП 3119) бар. Тұрағұл бұл



қолжазбасын 1927 жылы Қазақ АССР білім комиссариатына тапсырған. Кейбір деректерде 1950 жылдары ҚР МОМ директоры болған Ә.Жиреншинге тапсырған делінген. Оның қабылдау актісінде «1946 ж. 250 сомға сатып алынған» деген мәлімет ғана бар. Қолжазба 262 беттен тұрады. Мұнда Турағұл әкесі Абай өлеңдерінің атауларының тұсына шыққан жылғын қоса белгілеп рет-ретімен беріп отырған. Аталмыш қолжазбаға Абай Құнанбайұлының 146 өлеңі мен 41 қара сөзі және А.С. Пушкиннен, М.Ю. Лермонтовтан, В.А. Крыловтан, И.А. Буниннен, И.В. Гегеден аударған өлеңдері кірген. Белгілі қаламгер Дүкенбай Досжанұлы мынадай деректер келтіреді: «...Турағұлдың соңында қалған көзі тірі Мекен апай былай дейді: Ағамның жедітше жазған қалың бір дәптер қолжазбасы болушы еді. Соны кейінгі кезге дейін тығыш ұстап жүріп, елуінші жылдардың ішінде республикалық орталық мұражайға өткізген едік. Ол кездері мұражай директоры Жиреншин Әбусәғит деген кісі болатын». Қараныз: Дүкенбай Досжанұлы «Абай айнасы». Ғұмырнамалық эссе-зерттеу. XV тарау «1934»; «Турағұлдың мұңы» 347 бет. Қолжазба ескірген. 13-14 беттердің төменгі жағы сетінеген. 33-40 беттердің төменгі тұсының орта шені жартылай жыртық. 41-42 беттер бос. Су төгіліп, күлгін сиясы жайылып кеткен. 85-86 мен 151-152 беттер түлптеу жібінен ажыраған. 166-167 беттер арасында 8 жол күлгін сиямен жазылған, қара қарындашпен 2 жол жазылған, жартылай жыртық. Қолжазба көк сиямен қолмен жазылған.

3. Шаһкәрімнің ұлы Ахат Құдайбердиевтің қолжазбасы. КП 23654. Қолжазба 253 беттен тұрады, ескірген, бірақ барлық парақтары түгел. Парақтары мұқабадан ажыраған. Тек 252-бет қана жыртылған. Оның бірінші бетінде Абай Құнанбайұлының өмірбаяны берілген. Қолжазба 15 бөлімнен тұрады. 16 беттері I-бөлімде 1901 жылы жазылған «Жұрт туралы» атты тақырып берілген. Мұнда Абайдың қара сөзі мен ел-жұрт туралы өлеңдері жазылған. II-бөлім Абайдың «Серіз аяқ» өлеңіне арналады (1889 ж.). 14-бөлім Шәкәрімнің «Төректің сыйы», «Қалжан», «Жартас», «Желкен» атты

шығармаларына арналады. Ең соңғы 15-бөлімде Абайдың Крыловтан аударған мысал өлеңдерінің аудармасы (Емен мен шілік, 1898 ж.) «Масғұл» поэмасы, «Бұл өн бұрынғы өннен өзгерек», «Көңіл» өлеңдері, Л.Н. Толстой шығармасынан аударылған «Ірез патша» әңгімесі, «Фан-Жий» әңгімелері (1924 ж.), «Қол шатыр бұйрығы» әңгімесі (1924 ж.) жазылған. Қолжазбаның соңына қарай 229-бетте «Қазақтың түп атасы туралы», 245-бетте «Батырлар заманы», 247-бетте «Фибрат сөз» тақырыптары қамтылған. Көптеген бөлімдерде Абайдың жылы мезгілдері, аңшылық, тұрмыс-тіршілік туралы өлеңдері жазылған.

Енді Абайдың хаткері болған, өлеңдерін ел арасынан жинақтап, реттеп, көшіруші болған, ақын шығармаларының кейінгі ұрпаққа жетуінде айрықша еңбегі бар Мүрсейіт Бікіұлы жайында бір-екі сөз айта кетсек.

Мүрсейіттің жетінші атасы Әнет баба Абайдың жетінші атасы Әйтекпен бір туысады екен. Қалада орыс мектебінде 4 жыл білім алған Мүрсейіт Бұхараға да барып оқиды. Кейін оқуын аяқтаған соң ауылда бала оқытады. Көп кешікпей Абайдың қолқалауымен ақын шығармаларын жинап, көшіре бастайды. Абай өлеңдері жазылған дәптерді көрген ел-жұрт алғысы келіп, етініш ете бастаған соң Абайдың рұқсатымен еңбекақысын алып, жазып беретін болған екен. Мұндай көшірме дәптерлерді ұзағылған қыздар өздерімен бірге ала кету дәстүрге айналған [Жас Алаш. (№11, 13 366) 28 қаңтар, сенбі, 1995. – 7 бет]. Мүрсейіт көшірген қолжазбаларды М.Әуезов пен Ә.Марғұланның өздері де жоғары бағалаған.

Осы жерде айта кететін бір мәселе: Абай Құнанбайұлының хатшысы, Абай шығармаларын жинақтаушы Мүрсейіт Бікіұлының қолжазбаларының қазірге дейін үш нұсқасы анықталған. Атап айтқанда, ҚР Ғылым және білім министрлігі Орталық ғылыми кітапхананың қолжазба қорында сақтаулы 1905, 1910 жылғы нұсқалары мен М.Әуезов музейінде сақтаулы (ҚР БЖҒМ ҒК М.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты қорынан алынған) 1907 жылғы нұсқасы. Ендеше, ҚР Орталық Мемлекеттік музей қорында



сақталған қолжазба Мүрсейіт қолжазбасының 4-нұсқасы болып табылады. Осы Мүрсейіт қолжазбаларының ішінен жақсы сақталған ері көлемді бір үлгісі алынып (1910-жылғы № 1915/РФ-133. РМ 355-356. Көлемі-216 бет), Орталық музей қорындағы қолжазбалармен салыстыра талданды. Ол үшін музей қорынан алынған Мүрсейіт қолжазбасын «Мүрсейіт-1» деп, ал Орталық ғылыми кітапхана қорынан алынған Мүрсейіт қолжазбасын «Мүрсейіт-2» деп алуды жөн көрдік.

Жалпы қолжазбалар көшірілген сайын үлкенді-кішілі редакцияға түсіп отыратыны белгілі. Көшірушілердің сауатына, дүниетанымына, ұстанған принциптеріне көп нәрсе байланысты болған. Сауатсыз көшірмеші қате көшіреді. Сауаттылары өз дүниетанымына қайшы келген жолдарды тастап келеді, не өзінше өзгертіп, жанынан жаңа мәтіндер қосады. Кейде саясатқа лайықтап, әдейі бұрмалап та жібереді. Ол аз болса, белгілі себептерге байланысты ер жазбаларға жаңадан тараулар қосылып, қолжазба өзгеріп, қалындай түседі.

Енді келесі мәселеде, осы төрт қолжазбадағы Абай шығармаларын өзара салыстырып, текстологиялық талдау арқылы сараптама жүргізілді. Қандай өзгерістер мен өзгешеліктер барлығы анықталынды.

Айтылған пікірлердің дәлелділігі үшін төменде бірнеше мысалдар келтіре кетейік:

1. Көшіруші тарапынан редакцияға түскен өлең жолдары:

«Өлең - сөздің патшасы, сөз сарасы»

Мүрсейіт-1 ҚР МОМ КІП № 2705	Мүрсейіт-2 ОҒК	Турағұл ҚР МОМ КІП 3119-7-9.	Ахат ҚР МОМ КІП 23654 VII-бөлім.	
Желбуаз желөкбелер нені ұғалсын,	Желбуаз желөкбелер нені ұғалсын,	Мақтан құтан, мал құмар нені ұғалсын.	Желбууаз желөкбелер нені ұғалсын,	

(Беттері түсіп қалған)	Жисада бай болмабды канча амалдаб.	Жисада, бай болмабты канша малды аб.	Жисада бай болмапты канша малды.	
(Беттері түсіп қалған)	Былжырақ көрінеді бәрі дандақ.	Былжырақ көрүнеді соларды андаб.	Былжырақ көрінеді солар занды-ақ.	

«Қартайдық, қайғы ойладық, ұлғайды арман»

Арын сатқан мал үшін антұрғаннын	Арын сатқан мал үчүн антұрғаннын	Мал үшін арын сатқан антұрғаннын	Жанын сатқан мал үшін антұрғаннын	
----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	-----------------------------------	--

2. Орны алмасқан өлең жолдары және жекелеген сөздер алмасқан жерлер:

«Өлең - сөздің патшасы, сөз сарасы»

(Беттері түсіп қалған)	Теб-тегіс, жұмұр келсін айналасы.	Теб – тегіс, келсін жұмыр айланасы.	Жүп- жұмыр, тегіс келсін айналасы.	
------------------------	-----------------------------------	-------------------------------------	------------------------------------	--

«Қартайдық, қайғы ойладық, ұлғайды арман»

Жай жүрген жұрт бармекен канағатбен,	Жай жүрген жұрт бармекен канағатбен,	Жай жүрген жан барма екен канағатбен,	Бар ма екен жай жүрген жұрт канағатбен,	
Шіренген өз үйінде фаны құрысын.	Өз үйінде чіренген паны құрсун.	Өз үйінде шертиген паны құрсун.	Өз үйінде шертиген паны құрсын.	



3. Көшіруші тарапынан кеткен қателіктер:  
«Қартайдық, қайғы ойладық, ұлғайды арман»

Қысқа күнде қырық жерге қойма қойған.	Қысқа күнде қырық жерге қойма қойұб,	Қысқа күнде қызық жерге қойма қойұб,	Қысқа күнде қырық жерге қойма қойыб,	
(түсіп қалған)	Құда-там, дос-жарын, қатын-балан	Құда-тамыр, дос-жарын, қатын-балан	(түсіп қалған)	

Абай шығармалары осы уақытқа дейін сан рет қайта басылшып, ұлтымыздың рухани мұрасын толықтыруда. Ақын шығармалары, әсіресе, оның түрлі мерей тойлары қарсаңында мұқият зерттеліп, мәтіндік сараптаулар арқылы ыждағаттылықпен, белгілі әдебиетші және абайтанушы ғалымдардың тікелей араласуымен әзірленіп, көп таралым-мен жарық көргені мәлім. Бұл үрдіс қалыптасып, осы бағытта тұрақты зерттеулер жүргізіліп, әрі қарай жалғасын табуда.

### АБАЙ ЖАЛҒЫЗ ДЕН КІМ АЙТТЫ

ӘОЖ 821.512.122(092)

*Сейт-Омар Самтаров,  
Сарыағаш қаласы*

Ақындық мәртебе уақыт пен мансап таңдамайды — шын ақын халқының ары мен ожданы. Қазақ ақындарының ішінде дінді, шариғатты, ар мен ұятты, сабыр мен намысты, адал мен арамды жырламағаны жоқ.

*Жүзіріктеде жүзірік бар, қазанаты бір бөлек,  
Жігіттеде жігіт бар, азаматы бір бөлек* — деп айтқандай ақынныңда ақыны бар. Ғасырлардан өтіп жеткен майталман бір басқа. Сондай майталманның біреуі түркі халқының жарық жұлдызы Алишер Навои. Туғанына 500 жылдан асада халықтың аузынан түспейді. Демек халық үшін сөз

айтқан, бәнделік пен кемел бәнделіктің арасын ажыратып айтқан. Ождансыздың өнменінен өткізе айтқан, ожданы барға жеткізе айтқан сөз ұстаы болған сон елдің есінен шықпай келе жатыр. Қазақ халқында сонғы XIX-XX ғасырда өткен екі ақын Алишер Навоиді өзіне ұстаз тұта сөз айтады. Бұлар 1835 жылғы өмірге келіп, 1898 жылғы өмірден озған Майлықожа Сұлтанқожаұлымен 1845 жылғы өмірге келіп, 1904 жылғы өмірден озған Абай (Ибрагим) Құнанбайұлы.

Майлықожа:

*Сарптан өткен Науаи*

*Тілің қаусар гүлі еді,*

*Парсыда өткен Фирдоуси*

*Заманында дүр еді.*

*Нұсқа ғып айтсам кейінге,*

*Ақынның солар пірі еді.*

*Қай қазақта ақын бол*

*Өткендерден ірі еді?*

*Майлы ақынның өзіне,*

*Ыбырат бере сөзіне,*

*Тірі болса осылар,*

*Болар еді-ау тірегі* — деп егер сол шайырлардың тұсында өмір сүрген болса Майлықожаның жазған өлеңдеріне өз бағасын берер еді-ау, сөзін сөйлер еді-ау деп армандайды.

Абай:

*- Физули, Шәмси, Сайхали,*

*Науаи, Сағди, Фирдауси,*

*Хожа Хафиз - бу һалмаси,*

*Мәдәд бер я шағри фарид* — деп жеті ақынды көрсетіп

медет тілесе, солардың ішінде Майлықожа айтқан Науаи мен

Фирдуси бар.

Демек екі ақында жоғарыдағы ұлы ақындардың еңбектерінен хабардар. Қазақ даласының екі шетінде екі түрлі әлеуметтік жағдайда өмір сүрген Майлықожа мен Абайдың арман мақсаттары бір арнаға құяма-жоқ па?

Алишер Науаи өмірінің көп уақтығы падша сарайындағы қызметкер болып өткізген жан. Қарны ашып тамақ жемеген,